

MALTA YARGILAMASI ve ÖNEMİ

Uluç GÜRKAN¹

Özet

1915 olaylarının soykırım olduğuna ilişkin ulusal veya uluslararası hiçbir mahkeme kararı yoktur. Aksine, soykırım iddialarını boşa çıkaran uluslararası bir yargı kararı vardır ve elimizdedir.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizler yüzü aşkın Osmanlı yetkilisini, “Ermenileri toplu olarak katlettikleri” iddiasıyla tutuklamış ve Malta Adası’nda adli soruşturmaya alınmıştır. Soruşturmayı İngiltere’nin en üst adli soruşturma kurumu olan Londra’daki İngiliz Kraliyet Başsavcılığı yürütmüştür. İngiliz Hükümeti’nin, Malta’daki tutuklu Türklerin yargılanıp cezalandırılması için her türlü çabayı göstermesine karşın, Kraliyet Başsavcılığı soruşturmayı “*takipsizlikle*” sonuçlandırmıştır. “*Bir İngiliz hukuk mahkemesince kabul edilebilir katliam kanıtı bulunamadığı*” gerekçesiyle “kovuşturmaya yer olmadığına” hükmetmiştir.

Malta Yargılaması tarihimizin önemli bir sayfasıdır. Ermeni soykırım iddialarını bütün boyutlarıyla boşa çıkaran hukuki ve tarihi sonuçları vardır. Ancak unuttuğumuz, bize unutturulmuş olan bir sayfadır bu.

Anahtar Kelimeler: Ermeni Meselesi, İngiltere, Malta Yargılamaları, Uluslararası Soykırım Hukuku

Malta Trial and Its Importance

Abstract

There aren't any national or international court decisions about the fact that the events of 1915 are genocide. On the contrary, there is an international judicial decision which invalidates the genocide claims and it is in our hands.

British arrested more than a hundred Ottoman authority for the allegation that *they massacred the Armenians collectively* and it was taken to the forensic investigation in Island of Malta. British Royal Prosecutor in London which is the uppermost criminal investigation agency has conducted the investigation. Although The British Government made great efforts the imprisoned Turkish in Malta to be judged and punished, Royal Prosecutor concluded the investigation with nolle. It adjudged *not to prosecute* with the justification that *an acceptable slaughter proof couldn't be found by a British law court*.

The judgment of Malta is an important page of our history. It has got legal and historical results frustrating Armenian genocide allegations with all aspects. But it is a page that we forgot, was made to forget.

Keywords: Armenian Issue, England, The judgment of Malta, the International Genocide Law.

---

1 Eski Milletvekili, ODTÜ Öğretim Üyesi, e-mail. ulucgurkan@gmail.com.

Giriş: “Soykırım Suçu ve Malta Gerçeği”

Malta Adası belleklerimize bir sürgün öyküsü olarak kazanmıştır. Ancak bu doğru değildir. Malta’da yaşanan olay bir yargılamadır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizler tutukladıkları ve çoğunluğu İttihatçı olan 145 Osmanlı yöneticisini Malta Adası’na göndermiştir. Amaç “*Türklerin yargılanıp cezalandırılmalarıdır.*”²

Malta Adası’nda iki yılı aşkın süre tutulan İttihatçılar hakkında “*Ermenileri toplu olarak katletmek*” suçlanmasıyla adli soruşturma açılmıştır.³ Soruşturmayı Londra’daki İngiliz Kraliyet Başsavcılığı yürütmüştür. Başsavcılığın soruşturması, Sevr Antlaşması’nın “*Ermeni katliamı*” iddialarıyla ilgili 230 ve 231. Maddeleri’ne dayandırılmıştır. (Şimşir, 1985, ss. 213-214) İşgal sürecinde el konulan ve Londra’ya taşınan Osmanlı arşivinin yanında, Amerika’da olduğu varsayılan tüm belgeler taranmış,⁴ ötesinde Mısır’da, Irak’ta, Kafkasya’da “*Ermeni katliamı*” kanıtı aranmıştır. Bütün çabalara karşın, bir İngiliz hukuk mahkemesinde geçerli sayılabilecek hiçbir kanıt bulunamamıştır.

Bunun üzerine İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Kraliyet Başsavcılığı’ndan Malta’daki Türkler aleyhine “*hukuki bir dava açılmıyorsa siyasi bir dava açılmasını*” istemiş,⁵ ancak Başsavcılığı ikna edememiştir. İngiliz Kraliyet Başsavcılığı, 29 Temmuz 1921 tarihli bir yazıyla, “*eldeki kanıtlarla*” Malta’daki Türklerden hiç birinin “*Ermeni katliamı*” gerekçesiyle cezalandırılmayacağını İngiliz Hükümeti’ne kesin bir dille bildirmiştir.⁶ Bunu üzerine İngiliz Hükümeti, Malta’daki tutuklu Türkleri serbest bırakmak zorunda kalmıştır.⁷

Malta, bugünkü deyimıyla “*Ermeni soykırımı*” iddiasının adli

---

2 FO 371/4172: Dışişleri Bakanlığı’ndan Calthorpe’a, şifre tel, çok acele No. 33, Londra, 05.02.1919

3 FO 371.4174.129560: İngiltere Dışişleri Bakanlığı’ndan İngiltere Başsavcılığı’na yazıya ekli İngiliz Kraliyet Başsavcılığı’nın 07.08.1919 günlü raporu. No. 1270, 10.07.1919

4 FO 371/6504/E.8519: Craigie’den Curzon’a Yazı, No. 722, Washington, 13.07.1921

5 FO 371/6502/E.5845: Dışişleri Bakanlığı’ndan Başsavcılığa Yazı, 31.05.1921

6 FO 371/6504/E.8745: İngiltere Başsavcılığı’ndan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı’na, 29.07.1921

7 FO 371/6504/E.10662: Curzon’dan Rumbold’a Tel. No. 539, 27.09.1921 - FO 371/6505/E.10870: Rumbold’dan Curzon’a Tel. No. 639, 29.09.1921 - FO 371/6505/E.11011: Rumbold’dan Curzon’a Tel. No 645,04.10.1921 - FO 371/6505: Plummer’dan Savaş Bakanlığı’na, No.4133(A), 29.10.1921

soruşturmasının yapıldığı bir yargılama sürecidir. Malta'daki bu yargılama süreci, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yahudi Soykırımı yargılamasının yapıldığı Nürnberg Mahkemesi ile benzer uluslararası hukuki kurguyla gerçekleştirilmiştir. Malta Yargılaması, kanıt bulunmuş olsaydı aynen Yahudi soykırımı nedeniyle Almanları yargılamak üzere Nürnberg'de kurulan “uluslararası mahkeme” gibi bir mahkeme kurulması amacıyla yürütülmüştür. (Gürkan, 2012, s. 83-85)

İttihatçıları yargılayacağı düşünülen uluslararası mahkemenin kuruluş hazırlıkları, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler (BM)'i olan Milletler Cemiyeti'nde ele alınmıştır. Milletler Cemiyeti'nin oturumlarında dava açılması halinde yargılamayı yapacak mahkemenin nasıl kurulacağı tartışılmış (New York Times, 1920, s. 1), bu amaçla bir “Danışma Kurulu” oluşturulmuştur. (Gürkan, 2014, s. 14)

Bu hazırlıklar, Kraliyet Başsavcılığı “kanıt olmadığı” için dava açılmayacağını, açılrsa da cezalandırma yapılamayacağını kesin bir dille açıklayınca yaşama geçirilememiştir. İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın “kanıt yokluğu” gerekçesiyle Ermenilerin katledildikleri suçlamasıyla dava açmaması, günümüzün hukukunda “kovuşturmaya yer olmadığı”, başka bir deyişle “takipsizlik” kararı hükmündedir.

Malta Yargılaması'nın “Ermeni soykırımı” iddialarını bütünüyle çürüten hukuki sonuçları olduğu tartışmasızdır. 1948 tarihli BM Soykırım Sözleşmesi, bir olayın soykırım sayılabilmesi için öncelikle bu yönde bir mahkeme kararının olmasını zorunlu saymaktadır.

1915 olaylarının soykırım olduğuna ilişkin ulusal veya uluslararası hiçbir mahkeme kararı yoktur. Ama aksini, soykırım olarak tanımlanacak bir katliam yapılmadığını hükme bağlayan yargı kararı vardır. Savcılık soruşturması yargısal sürecin ilk aşaması olduğuna göre Ermeni soykırımı olmadığını ortaya koyan bir yargı kararı elimizdedir. Bu karar, bizim “Malta sürgünleri” deyip geçtiğimiz, İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın takipsizlikle sonuçlandırdığı Malta Yargılaması'dır. (Gürkan, 2014, s. 15)

Malta Yargılaması, unuttuğumuz, bize unutturulan tarihimizin önemli bir sayfasıdır. Bu yargılamayı anımsamak ve bütün gerçekliğiyle özümsemek, bizi her fırsatta “tarihimizle yüzleşmeye” çağıran Ermeni soykırımı lobisini tarihin belgeli gerçekleriyle yüzleştirecektir.

İngiliz hükümetleri bu yüzleşmeyi yapmışa benzemektedir. İngilizler, Birinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında “yerli Hristiyan halkları katlettikleri” suçlamasıyla tutukladıkları Türkleri yargılamak ve

cezalandırmak için her yolu denemiştir. Ancak bugün, o günlerde yaşananları en iyi bilen ülke olarak, 1915–1916 olaylarının soykırım olarak tanımlanamayacağını açıkça belirtmektedir.

Ermeni soykırımı iddialarının Batılı ülkelerin parlamentolarında birbiri ardına kabul edildiği 1990'lı yılların sonunda ve 2000'li yılların başında benzeri bir karar alması İngiltere'den de istenmiştir. İngiltere Devlet Bakanı Barones Ramsey of Cartvale, 14 Nisan 1999'da İngiltere Hükümeti adına yaptığı açıklamada bu talebi şu sözlerle reddetmiştir:

“Osmanlı İdaresinin Ermenilerin yok edilmesi kararını kanıtlayacak bir belgenin yokluğu nedeniyle İngiliz Hükümetleri 1915 ve 1916'daki olayları soykırım olarak tanımamaktadır... Bizce 80 yıl önce cereyan etmiş olayların bugünkü hükümetler tarafından değerlendirilmesi uygun değildir. Zira bu olaylar hukuki ve tarihi tartışmalardır.” (<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199899/ldhansrd/vo990414/text/90414-09.htm>.)

Bu açıklamaya rağmen, Ermeni soykırımı lobisinin İngiltere üzerindeki baskıları sürmüştür. Baskılar, 27 Ocak 2001'de Londra'da düzenlenecek Yahudi Soykırımı (*Holocaust*) Anma Töreni'nde Ermeni soykırımı iddialarına da değinilmesi noktasında yoğunlaşmıştır.

İngiltere Bayındırlık ve Çevre Bakanı Beverly Hughes, 22 Ocak 2001'de Ankara'da düzenlediği basın toplantısında anma programında sadece Yahudi soykırımına değinileceğini belirtmiş (Millet, 2001), 24 Ocak 2001'de de İstanbul'da basına şu açıklamayı yapmıştır:

“Bir süre önce İngiltere İngiliz Hükümeti Ermeni iddiaları konusunda sunulmuş olan delilleri gözden geçirdi. 1915 ve 1916'da meydana gelmiş olan olayların belgelerini inceledi. Bu olayların Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanmış olan soykırım tanımlamasına uymadığına karar verdi. Bu İngiliz Hükümetinin tutumudur ve değişmeyecektir.” (Hürriyet, 2001)

Bu konudaki bir soruyu 7 Şubat 2001'de yazılı olarak yanıtlayan Hükümet Sözcüsü Barones Scotland şöyle demiştir:

“Hükümetimiz, önceki İngiliz hükümetlerinin paralelinde, Doğu Anadolu'da 1915-1916 yıllarında yaşanan olaylarla ilgili kanıtları 1948 Birleşmiş Milletler Soykırım

Sözleşmesi'nde tanımlanan biçimiyle soykırım olmadığını değerlendirmiştir." (<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a551008.pdf>.)

BM Soykırım Sözleşmesi ⁸

Soykırım, 1948 tarihli BM Soykırım Sözleşmesi'nde uluslararası bir suç olarak yer almaktadır. Suç tanımlaması, 19 maddelik sözleşmenin 2. maddesinde yapılmıştır. *"Ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel bir grubu, kısmen ya da tamamen ortadan kaldırmak amacıyla"* yapılan *"öldürme, ciddi fiziksel ya da zihinsel zarar verme, grubun ortadan kalkmasına yol açacak koşulları kasıtlı olarak yaratma, grup içinde doğumları önleme, gruptaki çocukları başka bir gruba transfer etme"* eylemleri soykırım olarak tanımlanmıştır.

Bu bağlayıcı bir tanımdır. Anlamı ve kapsamı keyfi olarak ne genişletilebilir ne de daraltılabilir. Ötesinde, bu eylemlerin gerçekleşmesi, açık anlatımıyla maddi unsurun varlığı soykırım suçunun oluşması için yeterli değildir. Maddi unsurun yanında bir de suçun manevi unsuru gereklidir. Soykırım suçunu çok özel bir suç yapan da bu manevi unsurdur

Suçun manevi unsuru *"bir ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel grubu ortadan kaldırmak"* kastıdır. Bu özel bir kasıttır. *"Öldürme kastının ötesinde, eylemlerin bir grubu ortadan kaldırmak kastıyla gerçekleşmiş olması gereklidir."* (Tacar, 2002, s. 99)

Hukuk literatüründe *"dolus specialis"* denilen özel kasıt, soykırım suçlarında mutlaka aranmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı'nın Bosna Davası'nda verdiği kararın 187, 188 ve 189 Maddeleri'nde bir eylemin soykırım olarak tanımlanması için *"ayrı bir zihinsel ögenin bulunmasının gerektiğini"* özellikle vurgulanmıştır. Bu zihinsel öge, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Kupreškiç Davasında da *"bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi kastının olması gerektiği"* vurgusuyla yer almıştır. (Tacar, 2002, ss. 99-100)

Uluslararası mahkemeler, bir grubun göçe zorlanması ve bu nedenle ölümler meydana gelmesini de soykırım suçu için yeterli görmemektedir. Örneğin, Yugoslavya Savaş Suçları Temyiz Mahkemesi Krstic Kararı'nda, Srebrenitsa'daki kadın, çocuk ve yaşlı insanların göçe zorlanması ve bir

⁸ Sözleşmenin tam metni için bkz: "Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme", <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/33-36.pdf>

göçün ölümle sonuçlanması olasılığının yüksek olmasına karşın zorla göçün tek başına soykırım suçunu oluşturmadığına, olayların bütünü içinde dikkate alınacak bir unsur olduğuna karar vermiştir. Blagoyevič kararında da bu görüş doğrulanmıştır.

Soykırım suçunu tanımlayan ve hukuki çerçevesini belirleyen BM Soykırım Sözleşmesi'ne göre bu suçun tüzel kişilere değil, gerçek kişilere yöneltilmesi de gereklidir. Sözleşmenin "*hangi suçların cezalandırılacağına ilişkin*" 3. Maddesi ile 4. Maddesi soykırım suçunun kişiselliğine ilişkindir.

Bu hukuki gerçekliğe karşın, "*Ermeni soykırımı*" suçlamaları genelde gerçek kişilere değil ülkesi ve ulusuyla Türkiye'ye yöneltilmekte, dolayısıyla bir tür "*nefret söylemi*" özelliği kazanmaktadır. (Gürkan, 2012, s. 14)

"*Soykırım*" iddialarının Türkiye'ye karşın bir tür nefret söylemine dönüşmesinin hem zamanlaması hem de nedenleri dikkat çekicidir. Ermeni soykırımı iddiaları, 1990'lı yıllarda, Sovyet sisteminin çökmesi ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeni bir ivme kazanmıştır. Samuel Huntington'ın din farklarını ön plana çıkarttığı "*Uygurluklar Çatışması*" temelinde biçimlenen "Yeni Dünya Düzeni" ile bütünleşmiş, uluslararası bir boyut kazanmıştır. Ötesinde, geçmişe ait bir hesaplaşma olmaktan çıkıp güncel politikaya dönüşmüştür. (Gürkan, 2012, ss. 45-47)

Soykırım suçunu diğer suçlardan ayıran bir önemli öge de suçlanan gerçek kişilerin eylemlerinin ve bu eylemlerinde özel kasıt bulunup bulunmadığın yetkili mahkemeler tarafından usulüne uygun bir yargılama ile saptanmasıdır. Bu öge "*soykırım suçunu işleyenlerin yargılanmasına ilişkin*" altıncı maddede, "*suçun işlendiği ülkedeki yetkili bir mahkeme*" ve "*yargılama yetkisine sahip bulunan uluslararası bir ceza mahkemesi*" diye tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda, anımsamamız ve "soykırım lobisine" anımsatmamız gereken bir gerçek de I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin bini aşkın kişiyi 1915 sevk ve iskânında Ermenilerin zarar görmesine yol açtıkları gerekçesiyle Harp Divanlarında yargılamış ve cezalandırmış olmasıdır.

Malta'daki İngiliz Kraliyet Başsavcılığı soruşturması BM Soykırım Sözleşmesi'nin "*yargılama yetkisine sahip bulunan uluslararası bir ceza mahkemesi*" adresine denk düşerken, 1915 Osmanlı Divan-ı Harbi Mahkemeleri, BM Soykırım Sözleşmesi'nde öngörülen "*suçun işlendiği ülkedeki yetkili bir mahkeme*" adresinin karşılığıdır.

1915-1916 Osmanlı Yargılamaları ile 1919-1921 Malta Yargılaması'nın

belgeleri tarihin tozlu raflarında kalmamalı ve gün ışığına çıkarılmalıdır. Bu belgelerin “*Ermeni soykırımı*” iddialarını kökten çürüten hukuki sonuçları vardır. (Gürkan, 2014, ss. 20-21)

Malta’yı Sulandırmak

“Soykırım lobisi”, Malta Yargılaması’nın soykırım iddiaları için sonun başlangıcı olduğunun farkındadır. Bu nedenle konuyu sulandırmak için büyük bir çaba harcamaktadır. Amaç, Malta’nın gerçekte bir yargılama olmadığı yanılığını yaratmaktır. Bu uğurda hem tarihi hem de hukuki bağlamda bir dizi çarpıtmaya başvurulmaktadır:

- Malta’daki yargılama süreci sadece bir vitrindir. Asıl amaç bir “*esir değişimidir*”.
- Anadolu’da kurtuluş hareketi güçlenince İngilizler Malta’dan vazgeçmiştir.
- Dava açılmamış, Sevr’de öngörülen uluslararası mahkeme kurulmamıştır.
- Sevr yürürlüğe girmemiş, Lozan imzalanınca Malta süreci affa uğramıştır.
- Malta’da yapılan soruşturma “*soykırım*” konulu değildir. Buradaki yargı “*soykırım*” iddiasına karşı bir referans olmaz. (Gürkan, 2014, s. 112)

Esir Değişimi

İngilizlerin Malta’da yargılama sürecini ciddiye almadıkları, olayı daha çok bir “*esir değişimi projesi*” olarak algıladıkları yolundaki iddianın hiçbir ciddiyeti yoktur. Malta’daki “*Ermeni katliamı*” yargılama süreci, İngiliz arşiv belgeleriyle kanıtlıdır. Buna rağmen, “*soykırım*” lobisi Malta’yı hayâsızca çarpıtmaktadır.

Malta Yargılaması esir değişimi yapılarak kapatılmamıştır. Tam aksine, Malta dosyası İngiliz Kraliyet Başsavcılığı’nca “*takipsizlik*” kararı verilerek kapatılmış, esir değişimi bundan sonra gündeme gelmiştir. İngilizler, “*takipsizlik*” kararı verilinceye kadar “*tutuklu*” olduğunu varsaydıkları Malta’daki Türkleri, özellikle de “*Ermeni kırımı*” ile suçlananları “*esir değişimi*” girişimlerinin kapsamına almamıştır.

Anadolu'da Kurtuluş Savaşı'nı veren Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey ile İngiliz Hükümeti arasında Londra'da 16 Mart 1921'de bir esir değişimi anlaşması imzalandığı doğrudur. Ancak bu anlaşma, Malta'daki tutuklu Türklerin bütününe kapsamamaktadır. Öngörülen esir değişimin kapsamı, Türklerin ellerindeki İngiliz esirlerin tümünü serbest bırakmaları karşılığında, İngilizlerin "*Ermenilere ve İngiliz esirlerine zulüm, suiistimal etmemiş Türkleri iade etmeleriyile*" sınırlıdır.

İngilizler Londra Konferansı'nı müttefikleriyle birlikte, Ocak 1921'deki Birinci İnönü zaferiyle birlikte Mustafa Kemal'in öncülüğündeki Kurtuluş Savaşı ve Büyük Millet Meclisi Hükümeti gerçeğini kabul etmek zorunda kalınca düzenlemiştir. Buradaki amaç, Sevr Antlaşması'nı kısmen yumuşatmak ve Ankara'ya kabul ettirmektir.

Bekir Sami Bey "*Ermeni kırımıyla*" suçlanan bu esir değişimi anlaşmasını işte bu Londra Konferansı sonrasında imzalanmış, ancak Ankara yumuşatılmış Sevr önerisini de Bekir Sami Bey'in imzaladığı dar kapsamlı esir değişimi anlaşmasını da onaylamamıştır. Ve Bekir Sami Bey'i de Dışişleri Bakanlığı görevinden almıştır.

Ermeni katliamıyla suçlamasıyla Malta'da kalan Türklerin tutukluluğu, İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın 29 Temmuz 1921'de, kanıt bulunmadığı için "*Ermeni kırımı*" iddiasıyla dava açılmayacağını açıklamasıyla sona ermiştir. Böylece "*tutukluluk*" halleri "*siyasi rehinelere*" dönüşen Türklerin ne zaman ve nasıl serbest bırakıldıkları İngiliz arşiv belgelerinde kayıtlıdır. (Gürkan, 2014, ss. 112-114)

İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Kraliyet Başsavcılığı dava açılmayacağını bildirince, 10 Ağustos 1921'de İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'a esir değişimi için Türklerle "*genel bir anlaşmayı düşünmek zorunluluğundan*" söz eden bir yazı göndermiştir.⁹ Bu yazıya İngiliz Yüksek Komiserinin yanıtı, "*Bir İngiliz Hukuk Mahkemesi'ni tatmin edecek geçerli kanıt bulunmadığı, bu nedenle daha fazla itibar kaybetmemek için bütün Türklerin esir değişimine konu olması gerektiği*" özetinde olmuştur.¹⁰ Esir değişimi görüşmeleri böylece başlamış ve uzlaşma sağlanınca gerçekleşmiştir.

Kurtuluş Mücadelesi

Malta Yargılaması'nı sulandırmaya dönük bir çarpıtma da İngilizlerin

9 FO 371/6504/E.8745: Dışişleri Bakanlığı'ndan Rumbold'a Tel. No 851, 10.08.1921

10 FO 371/6504/E.10023: Harrington'dan Rumbold'a, 24.08.1921

Milli Mücadele hareketi ile uzlaşma girişimlerinin İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın Malta'daki *"takipsizlik"* kararını etkilediği yönündedir. Malta'daki yargılama sürecini reddetmeyen, ancak siyasileştirerek sulandırmaya çalışan bu çarpıtma, tarihi gerçeklerle örtüşmemektedir.

İngiliz Kraliyet Başsavcılığı, *"Ermeni kırımı"* konusunda *"takipsizlik"* kararını 29 Temmuz 1921'da, ulusal kurtuluş mücadelesinin en zayıf olduğu bir sırada vermiştir. Yunan Ordusu, 17 Temmuz'da Kütahya'yı, 19 Temmuz'da Eskişehir'i ele geçirmiş ve ulusal kurtuluş güçleri Sakarya nehrinin doğusuna çekilmek zorunda kalmıştır. Polatlı sırtlarını düşen Yunan top mermilerinin sesi Ankara'dan duyulmakta, Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması tartışılmaktadır.

İngiltere'nin Ankara ile Kraliyet Başsavcılığı'nı etkileyecek herhangi bir uzlaşma girişimi yoktur. Tam aksine, İngiliz Hükümeti Ankara'ya vurulacak son darbenin hayalini kurmaktadır. (Gürkan, 2014, s. 115) Ulusal kurtuluş hareketinin kendini toparlaması ve cephede Yunan güçleriyle denge kurması, Başsavcılığın *"takipsizlik"* kararının iki ay sonrasında gerçekleşmiştir.

Kurulmayan Mahkeme

Malta Yargılamasını sulandırmak isteyenler, Sevr Antlaşması'nda öngörülen yetkili uluslararası mahkemenin kurulmadığını, dolayısıyla BM Soykırım Sözleşmesi'nde öngörülen biçimiyle bir yargılamanın yapılamadığını öne sürmektedir.

Evet, bir mahkeme kurulmamıştır, çünkü buna gerek kalmamıştır. Malta sürecinde mahkeme kurulmadığı için yapılamayan yargılama değildir. Yargılama başlamış, yargısal soruşturma tamamlanmış ancak dava açılmamış, mahkeme önünde *"kovuşturma"* başlamamıştır.

Bunun nedeni İngiliz Kraliyet Başsavcılığı tarafından yürütülen ve yargılamanın ilk safhası olan soruşturma sonunda, Ermeni ve Hıristiyan Osmanlı vatandaşlarının *"toplularak öldürüldükleri"* gerekçesiyle *"bir hukuk mahkemesinde dava açmaya yeterli kanıt"* bulunamamasıdır. Dolayısıyla *"kovuşturmayla gerek görülmemiş"* olması ve *"Ermeni kırımı"* suçlamalarının düşürülüp bu konuda açılan dosyanın kapatılmış olmasıdır.

"Kırım" konusunda bir İngiliz mahkemesinin kabul edebileceği nitelikte kanıt bulunsaydı davanın açılacağı, yargılamanın Milletler Cemiyeti

tarafından yetkilendirilen bir uluslararası mahkemece sürdürüleceği bilinmektedir. Yargılamayı yapacak mahkemenin nasıl kurulacağı Milletler Cemiyeti'nde bu nedenle konuşulup tartışılmıştır. (Gürkan, 2014, ss. 116-117)

Lozan Affi

“Ermeni soykırımı” lobisinin en çok bel bağladığı Malta çarpıtması, *“Sevr’in yürürlüğe girmediği, Lozan imzalanınca da Malta’daki yargılama sürecinin af kapsamına alınarak kapatıldığı”* özetindedir.

Sevr’in, imzalanmasına karşın Osmanlı Sultan’ı Vahdettin tarafından imzalanmadığı doğrudur. Ancak bu, uygulanmadığı anlamına gelmemektedir. Öncelikle, İngilizler ve müttefiklerinin Anadolu’yu işgali Sevr haritası doğrultusundadır. Aynı şekilde, İstanbul’daki gayri resmi işgalin resmileştirilmesi de Sevr bağlantılıdır.

Malta’daki yargılama sürecinin Lozan ile af kapsamına alındığı söylemi ise insan aklıyla alay eden bir zaman yolculuğu kurnazlığıdır. Bilindiği üzere Malta’daki yargılama süreci 29 Temmuz 1921’de sonlandırılmıştır. Lozan ise bundan iki yıl sonra, 24 Temmuz 1923’de imzalanmıştır. Lozan imzalandığında ortada Malta ile ilişkilendirilecek bir yargılama yoktur. Dosyalar kapatılmış ve arşive kaldırılmıştır.

Lozan ve Malta arasındaki bu zaman yolculuğunun en önemli aktörü, ünlü İngiliz soykırım hukukçusu Geoffrey Robertson’dur. Robertson İngiliz Parlamentosu’na Ekim 2009’da sunduğu *“Ermeni Soykırımı Var mıydı?”* başlıklı raporunda, *“Ermenilerin katledildikleri”* iddiasıyla İngiliz Kraliyet Başsavcılığı tarafından Birinci Dünya Savaşı sonrasında Malta’da yürütülen soruşturmanın *“Atatürk’ün liderliğinde yeni Türkiye Cumhuriyet kurulunca kapatıldığını, bu nedenle hiçbir hukuki değerinin olamayacağını”* yazmıştır.¹¹

Ermeni diasporasının parasını ödeyerek yazdırdığı bu raporun amacı, *“soykırım”* iddiasının İngiliz Parlamentosu’nda kabul edilmesini sağlamaktır. İngiliz Hükümetlerinin ve Parlamentosu’nun bu konuda adım atmamasını Malta Yargılaması duyarlılığına bağlayan *“soykırım”* lobisi, Geoffrey Robertson’un ününden yararlanarak bu engelin aşılmasını amaçla-

---

11 Raporun tam metni için bkz. <http://groong.usc.edu/Geoffrey-Robertson-QC-Genocide.pdf>.

mıştır. (Gürkan, 2014, s. 118)

Soykırım Referansı

“Ermeni soykırımı” lobbiesinin Malta’yı hedef alması son çarpıtması, “Malta’daki yargılama süreci soykırım suçlamalarını içermiyordu, çünkü o tarihlerde böyle bir suç tanımı yoktu. Dolayısıyla, İngiliz Kraliyet Başsavcılığı’nın kararı, günümüzde Ermeni soykırımı iddialarının geçersizliği konusunda hukuki bir referans olamaz” biçimindedir.

Malta Yargılaması’nın soykırım suçlamalarını içermemesi nedeniyle “Ermeni soykırımı” iddialarının geçersizliğine hukuki referans olamayacağı iddiası kendi içinde çelişkilidir. Eğer Malta o tarihte “soykırım” tanımı olmadığı gerekçesiyle göz ardı edilip hükümsüz sayılacaksa, böyle bir suç tanımının olmadığı günlerde gerçekleşen olaylar için günümüzün “soykırım” tanımlarıyla suçlamanın da yapılmaması gerekir.

Malta Yargılaması’nın hukuki sonuçlarının günümüze taşınması reddedilirken, günümüzün “soykırım” suçunu geçmişe taşımaya kalkışmak çifte standarttır. Hastalıklı bir siyasal kültürün ürünüdür. Ötesinde, teorik planda hangi hukuki gerekçelerle savunuluyor olursa olsun, yaşamın gerçekleriyle uyuşmamaktadır.

Uluslararası Yargı

“Ermeni soykırımı” iddialarını “inkâr edilemez bir gerçeklik” olarak dayatmaya dönük baskılar, birkaç yabancı ülkede yerel mahkeme kararına yansımış olsa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Uluslararası Adalet Divanı (UAD), Avrupa Adalet Divanı (AAD) ve Fransa Anayasa Komisyonu gibi belirleyici uluslararası yargı organlarını etkilememiştir.

AİHM ile Fransa Anayasa Komisyonu, “Ermeni soykırımı yoktur” demenin yasayla yasaklanmasını ve bunu diyenlerin cezalandırılmasını “düşünce özgürlüğü ihlali” saymıştır. AAD, “Ermeni soykırımın tanıyan” parlamentosu kararlarının “siyasi nitelik taşıdığına, hukuki alanda hiçbir geçerliliği bulunmadığına” hükmetmiştir. UAD da “yabancı ülkelerdeki yerel mahkemelerin başka ülkeleri yargılamalarının uluslararası hukukun ihlali anlamına geldiğine” dikkat çekmiştir.

“Soykırım” tartışmalarında uluslararası yargı organlarınca Türkiye’nin pozisyonuna yakın kararların verilmesi tesadüf değildir. Uluslararası yargı organlarının bu kararları bizi, tarihi ve hukuki gerçeklerin “soykırım”

iddialarını doğrulamamasına götürmektedir.

AİHM Kararı¹²

AİHM 17 Aralık 2013 günlü Perinçek-İsviçre Kararı'nda, Doğu Perinçek'in "*Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermenilere uygulanan politikanın soykırım olarak yorumlanamayacağı*" söylemleri nedeniyle İsviçre Mahkemeleri'nde mahkûm edilmesinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "*ifade özgürlüğünü*" düzenleyen 10. Maddesi'nin ihlali olduğunu hükme bağlamıştır. Bu hükmün açık anlamı, artık "*1915 Ermeni tehcirinin soykırım olmadığını söylemenin mahkûmiyet nedeni olmayacağı, olamayacağıdır.*"

AİHM'ne göre "*Ermeni soykırımı yoktur*" denilmesi ifade özgürlüğü kapsamında ve cezalandırılmaz. AİHM kararı, hiç kuşkusuz, "*Ermeni soykırımının inkâr edilemeyecek bir tarihsel gerçeklik olduğu*" yolundaki dayatmalara karşı ifade özgürlüğünü koruyan bir kalkandır. Serbest tartışmanın önünü açmaktadır. Ancak, sadece ifade özgürlüğüyle sınırlı bir bağlamında yorumlanmamalıdır. Anlamı ve önemi bunun ötesindedir:

AİHM'ne göre

- "*Ermeni soykırımı*" lobisinin yaratmaya çalıştığı "*1915 olaylarının soykırım olarak kabulü konusunda dünya genelinde bir görüş birliği olduğu*" yolundaki algı doğru değildir. "*Soykırım*" iddialarının "*mutlak kabulü*" anlamına gelecek böylesi bir uzlaşma yoktur. "*Ermeni soykırımı*" günümüzde 190 devletten sadece 20'si tanımaktadır.
- 1915 olaylarının soykırım olarak nitelendirilmemesi "*Ermenilere karşı nefreti körüklemeyiz*", "*Ermenileri aşışılamaz*". Bu nedenle, "*soykırım yoktur*" demek "*tartışma hakkının kötüye kullanımı olmaz*". Cezalandırılması da "*Ermenilerin korunması anlamına gelmez.*"
- 1915 olaylarını "*soykırım*" olup olmadığının "*tartışılması kamu yararındadır*". Bu tartışmanın yasa marifetiyle önlenmesi, bu yararı sınırlandıracağı için herhangi bir ülkenin takdirinde değildir.
- "*Soykırım*" son derece net tanımlanmış ve kanıtlanma koşulları

---

12 AİHM Perinçek-İsviçre Kararı (resmi Fransızca ve resmi olmayan Türkçe) metni için bakınız: (<http://www.avim.org.tr/analiz/tr/AIHM-PERINCEK-ISVICRE-KARARI--RESMI-FRANSIZCA-VE-RESMI-OLMAYAN-TURKCE-METIN-/3066>)

açıkça belirlenmiş bir suçtur. Uluslararası yargı içtihatları da bunu doğrulamaktadır. BM İnsan Hakları Komitesi'nin 34. Genel Yorumu, *"tarihi meselelerle ilgili fikir açıklamalarını cezalandıran hukuk normlarını, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile uyumlu olmadığına"* dikkat çekmiştir. Anılan Sözleşme, geçmişteki olaylarla ilgili beyanların, hatalı ya da doğru olsa dahi yasaklanamayacağı belirtilmiştir.

- 1915 Ermeni olayları tarihsel olarak da hukuki olarak da Yahudilere karşı işlenen Holokost suçlarından farklıdır. Osmanlı Ermenileri ile Alman Yahudileri özdeşleştirilemez. Nazi döneminde Almanya'da Yahudilere soykırım yapıldığına ilişkin kesin, yetkili uluslararası bir mahkeme tarafından da kabul edilen kanıtlar vardır. Yahudi Soykırımı bu nedenle tartışılmaz bir tarihi gerçektir. *"Ermeni soykırımı"* iddiaları ise tartışmaya açıktır. Bir mahkeme kararı da yoktur. Yahudi soykırımı gibi değerlendirilemez.

Fransa Anayasa Komisyonu

Fransa Anayasa Komisyonu, 27 Şubat 2012'de Temsilciler Meclisi ve Senato'da kabul edilen *"Ermeni soykırımı"* iddialarının reddini suç sayan utanç yasasını iptal etmiştir. Anayasa Konseyi'nin Kararı'nda, *"iptal edilen yasanın ifade ve iletişim özgürlüğüne aykırı olduğu"* belirtilirken, kökü 1789 Fransız İnsan Hakları Bildirgesi'ne uzanan ve BM İnsan Hakları Bildirgesi'nin 18. ve 19. Maddeleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nde *"düşünce ve anlatım özgürlüğünün"* güvence altına alındığı vurgulanmıştır.

Fransa Temsilciler Meclisi ve Senatosu'nda utanç yasasını hükümet adına savunan bazı bakanların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin 2. Paragrafı uyarınca *"ifade özgürlüğüne yasayla kısıntı getirilebileceği"* yolundaki iddiaları da Anayasa Konseyi kararının gerekçesinde boşa çıkarılmıştır.

Fransa'da *"Ermeni Soykırımı"* iddialarının yasaya dönüştürülmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin 2. Paragrafı'nda sıralanan ifade özgürlüğü kısıtlama koşullarının hiçbirleriyle örtüşmemektedir. Ötesinde, AİHM "Perinçek-İsviçre" Kararıyla da doğrulandığı gibi ifade özgürlüğünü kısıtlayan yasaları *"olabildiğince dar"* yorumlamaktadır.

Fransa Anayasa Konseyi kararında ayrıca, *"parlamentonun kendi tanımladığı bir suçun inkârı nedeniyle ceza talebinin de anayasayla uyum sağlamadığı"* belirtmiştir. *"Bir parlamentonun kendi tanımladığı suçla ilgili"*

kendisini mahkeme yerine koyamayacağına” hükmedilmiştir. (Gürkan, 2014, ss. 128-130)

Avrupa Adalet Divanı

AAD 2003 ve 2004 yıllarında, Avrupa Parlamentosu’nun “*Ermeni soykırımını tanıması*” bulunmasını “*siyasi nitelik taşıyan, hukuki alanda hiçbir geçerliliği bulunmayan bir adım*” olarak nitelemiştir. “*Soykırım*” tanındığı için Türkiye’ye “*AB aday üyelik statüsü*” verilemeyeceğini iddia eden “*davacıların iddialarının da uluslararası hukuk açısından geçerlilik taşımadığını*” hükme bağlamıştır.

Kararda ayrıca hem “*soykırım*” hem de “*uğranan zarar iddialarının kanıtlanmadığı*” gerekçesiyle davacıların tazminat talepleri de reddedilmiştir. Nihayet, 30 bin Euro tutarında mahkeme masraflarının da davacılarından tahsiline hükmedilmiştir.

Davacıların tazminat taleplerinin “*uğranan zarar iddialarının kanıtlanmadığı*” gerekçesiyle reddedilmiş olması, Türkiye’ye karşı açılmış ve açılması planlanan “*toprak ve tazminat talebi*” içerikli davalarda emsal değeri taşımaktadır. Kısa bir süre önce gerçekleşmiş olmasına karşın, Malta Yargılaması gibi unuttuğumuz AAD Davası’nın öyküsü kısaca şöyledir:

Merkezi Fransa’nın Marsilya kentinde bulunan Euro-Arménie (Avrupa-Ermeni) Derneği ile Ermeni kökenli iki Fransız vatandaşı, 10-11 Aralık 1999’da Helsinki’de Türkiye’ye “*aday üyelik*” statüsü verilmesi nedeniyle AAD’de AB Konseyi aleyhine dava açmıştır. Davacılar, 1915’te yaşananları “*soykırım*” olarak tanımadığı halde “*Türkiye’ye aday üye statüsü verilmesinin AB hukukuna aykırı olduğunu*”, AB’nin karar organı olan Avrupa Konseyi’nin bu kararıyla kendilerini zarara uğrattığını iddia etmiştir.

İddialarını, Avrupa Parlamentosu’nun 18 Haziran 1987 tarihli kararıyla Türkiye’nin AB üyeliği için “*Ermeni Soykırımı’nı tanıma koşuluna bağladığı*” gerekçesine dayandıran davacılar, Parlamento’nun bu kararının AB için hukuken bağlayıcı olduğunu savunmuş ve “*manevi tazminat*” talebinde bulunmuştur

AAD’nda İlk Derece Mahkemesi, 17 Aralık 2003 tarihli kararıyla (Esas Nu. T-346/30) bu davayı reddetmiştir. Davacıların temyiz istemi de Dördüncü Derece Mahkemesi’nin 17 Nisan 2004 tarihli kararıyla (Esas Nu. C-18/04 P) reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. AAD kararları AB üyesi ülkeler

bakımından bağlayıcıdır. AB üyesi olmayan ülkeler açısından da “*emsa*” değeri vardır. Dolayısıyla, başta Fransa olmak üzere, parlamentolarında “*Ermeni soykırımı*” iddialarını tanıyan kararlar alan AB üyesi ülkeler açıkça “*AB hukukunu*” ihlal etmektedirler. (Gürkan, 2014, s. 130-131)

Uluslararası Adalet Divanı

BM'nin en yüksek yargı organı olan ve soykırım dâhil olmak üzere savaş suçları konusunda yargılama yetkisine sahip bulunan Lahey'deki UAD 3 Şubat 2012'de, “*yabancı ülkelerdeki yerel mahkemelerin başka ülkeleri yargılamalarının hiçbir hukuki değer taşımadığı, tam aksine, bu yargılamalar uluslararası hukukun ihlali olduğu*” hükmünü kurmuştur.

Bu hüküm, Türkiye'nin taraf olmadığı bir davada kurulmuştur. Ancak, Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir. Ermenilerin 1915'te zarara uğradıkları iddiasıyla başka ülkelerde Türkiye aleyhine dava açmalarının önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin hukuk temelinde mutlaka değerlendirmesi gereken UAD davası şöyle gelişmiştir:

Almanya, bir süre önce, İtalya'daki yerel mahkemelerde, İkinci Dünya Savaşı'nda “*insanlığa karşı işlenen suçlar*” nedeniyle açılan davaların hukuka aykırı olduğunu belirterek Divan'a başvurmuştur. İtalya, Divan'a yaptığı savunmada, şikâyet konusu başvuruların, İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman devleti tarafından yaşam hakkı ihlal edilmiş kişiler ile Almanya'ya zorla götürülmüş ve “*savaş esiri*” kategorisine sokulmadan zorla çalıştırılmış kişilerin yakınlarının İtalya'daki mahkemelere başvurusu üzerine açıldığını bildirmiştir. Divan ise Almanya'yı haklı bulduğu kararında “*insanlığa karşı işlenen suçlarda bir devletin eyleminin farklı bir devletin yerel mahkemesinde görüşülemeyeceğini*” vurgulamıştır. (Gürkan, 2014, ss. 131-133)

Savaş Suçu

Tarihi ve hukuki gerçeklerin, uluslararası yargı kararlarının Türkiye'den yana olmasına karşın, Türkiye üzerindeki “*soykırım*” baskısı bütün şiddetiyle sürmektedir. Türkiye'nin “*Ermeni soykırımını tanıyorum*” demese bile 1915 olayları nedeniyle “*resmi olarak özür*” dilemesi isteniyor.

Bu arada, “*soykırım*” iddiasının “*insanlığa karşı suç*” söylemiyle değiştirilmesi öneriliyor. Kiminin gerekçesi “*soykırımın*” Türkiye'ye kabul ettirilemeyeceği, kiminin gerekçesi ise 1915'te yaşananların hukuken “*soykırım*” olarak tanımlanamayacağı oluyor.

1915 olayları için “*soykırım*” sözcüğünden vazgeçip “*insanlığa karşı suç*”

sözcüklerine sığınma eğiliminin bir gerekçesi de 1990'lı yıllarda Bosna-Hersek'te yaşananların uluslararası yetkili mahkemeler tarafından "soykırım" yerine "savaş suçu" diye tanımlanmasına bağlanıyor.

"Soykırım" tartışmalarında Türkiye'nin önde gelen araştırmacılarından emekli Büyükelçi Pulat Tacar, uzun süredir bu konuya dikkat çekiyor. "Soykırım söylemini insanlığa karşı suç kategorisine çekmek isteyen bu yaklaşım gelecekte bizi meşgul edecek en önemli konudur" diyor. (Gürkan, 2014, s. 150)

Yurtdışındaki Gelişmeler

Middle East Critique Dergisi'nin 24 Kasım 2011 sayısı, "Ermeni soykırımı" iddiasının "insanlığa karşı suç" kategorisine dönüştürülmesi çabalarıyla ilgili çarpıcı bir adımı yansıtıyor. Derginin "Ermeni soykırımı" tartışmalarıyla ilgili bu sayısında, dünyanın önde gelen soykırım hukukçularından Prof. William Schabas, *Crimes Against Humanity as a Paradigm for International Atrocity Crimes* başlıklı yazısında 1915 olaylarının "insanlığa karşı suç" kategorisinde değerlendirilmesini öneriyor. (Schabas, 2011, ss. 253-269)

Bu öneri Prof. Schabas için keskin bir görüş değişikliği anlamına geliyor. Prof. Schabas'ın iki yıl önce 2009'da yayınlanan *Genocide in International Law: Crimes of Crimes* (Cambridge University Press) başlıklı kitabında, dünya tarihinin tanık olduğunu öne sürdüğü dört "soykırım" arasında, "Yahudi, Çingene ve Ruanda soykırımları" yanında "Ermeni soykırımı" iddiasına da yer verdiği biliniyor.

Prof. Schabas görüşünü hangi gerekçeyle değiştirmiş olursa olsun, haklı sayılabilir mi? 1915 olayları "insanlığa karşı suç" ya da "savaş suçu" olarak değerlendirilebilir mi? Bu soruya sağlıklı bir yanıt verebilmek için Osmanlı Hükümeti'nin tehcir (*sevk ve iskân*) kararının "suç kastı" taşıyıp taşımadığına ilişkin belgeleri kısaca anımsamak kaçınılmaz.

Tehcir kararı, Ermeni isyanlarının birbirini izlediği ve Van'ın işgaliyle zirveye ulaştığı günlerde genelde "askeri", özelde "güvenlik" nedenleriyle alınmıştır. Ancak, kararın alınmasında Ermenilere her ne surette olursa olsun, "zarar vermek" gibi bir suç kastı olmamasına karşın, uygulamasında çeşitli suçlar işlenmiştir. (Ericson, 2013, ss. 161-222)

Suç işleyen asker ve sivil çok sayıdaki Osmanlı yetkilisi ve vatandaşı, Osmanlı Mahkemeleri'nin 1915-1916 yargılamalarında cezalandırılmıştır. Cezalandırmaya esas olan suçlar; "adam öldürme, yaralama, Ermenilerin mallarına zarar verme, çalma, zorla para ve eşya alma, rüşvet, yağma ve

yankesicilik, Ermeni kızlarıyla izinsiz evlilik ve görevi suiistimal” olarak kayıtlara geçmiştir. (Sarıay, 2005, ss. 257-265)

Bunlar bireysel olarak işlenmiş suçlardır. Bu suçlardan *“adam öldürme”* suçu; *“cinayet, kitlesel imha, sürgün, etnik ya da dini nedenlerle eziyet, idam”* halleri olarak tanımlanan insanlık suçlarıyla özdeşleştirilebilir. Ancak bu özdeşleşme de Osmanlı Devleti ya da dönemi hükümetlerinin iradesini yansıtmamaktadırlar. *“Adam öldürme”* fiilleri, *“toplu öldürme”* kastını içermediği gibi, Osmanlı Devleti’nin savaş planlarıyla da özdeş değildir.

Nihayet, İngiliz Kraliyet Başsavcılığı’nın 29 Temmuz 1921 günlü *“takipsizlik”* hükmünde de *“kanıt yokluğu”* nedeniyle Malta’da tutuklu bulunan Türkler için *“kovuşturmaya yer olmadığını”* belirtirken, günümüzde *“insanlığa karşı işlenmiş savaş suçu”* anlamına gelecek herhangi bir değerlendirmeye yer verilmemiştir. Tam aksine, Kraliyet Başsavcılığı bu suçların tanımıyla ilişkilendirilecek *“Ermeni - Hıristiyan kıırımı”* suçlamalarının kanıtının olmadığını hükme bağlamıştır.

Yurtiçindeki Gelişmeler

Osmanlı, İngiliz ve Amerikan arşiv belgeleri, 1915 olaylarının ne *“soykırım”* ne de *“insanlığa karşı savaş suçu”* olarak değerlendirilemeyeceği, ünlü tarihçi Prof. Bernard Lewis’in sözleriyle karşılıklı acıların yaşandığı bir *“savaş trajedisi”* olduğu (Le Monde, 1994, s. 180) gerçeğini bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır. Buna rağmen, Türkiye’de kendilerini *“liberal aydın”* olarak tanımlayan kimi çevreler ile kimi *“muhafazakâr çevreler”*, kendilerini *“suçu İttihat ve Terakki Partisi yöneticilerine yıkalım, böylece soykırım tartışmasını kapatalım”* havasına kaptırılmış bulunuyor. Bunlar, soykırım iddialarını *“Türkler yaptı, Osmanlılar yaptı”* gibi muğlak ifadelerden kurtarıp *“İttihat ve Terakki yaptı”* düzlemine çekmek gerektiğini, İttihat ve Terakki’nin yerleşik Osmanlı düzenini temsil etmediğini savunuyor.

Bu bir tuzaktır. Başta muhafazakâr kesim, kimse bu tuzağa düşmemelidir. Aynı şekilde, Cumhuriyetçi kesim de *“bu işi yapmışsa Osmanlı yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’ni ilgilendirmez”* tuzağına kendisini kaptırmamalıdır.

Kimse hayal kurmasın... 1915 olaylarıyla ilgili Ermeni iddialarını, *“Türkler”* yerine hedefe *“İttihat ve Terakki”* ya da *“Osmanlı”* liderlerini oturtarak, suçlamayı da *“soykırım”* yerine *“insanlığa karşı savaş suçuna”* dönüştürmek olmayacak duadır.

“Ermeni soykırımı” iddialarının ülkesi ve ulusuyla Türkiye’yi hedef alması, Yeni Dünya Düzeninin Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki din savaşları hesabıyla ilgilidir. Bu hesapta, Yeni Dünya Düzeni değişmediği sürece Türkiye hep hedefte kalacaktır. (Gürkan, 2014, s. 153) Ötesinde, başka “soykırım” suçlamaları, olmadı “insanlığa karşı suç” iddiaları gündeme getirilecektir. ABD’deki Ermeni diasporasının önde gelen yayın organlarından *Armenian Weekly*’de, soykırımın bir tür “Türk kültürü” olduğu ve bu konuda uzun bir liste bulunduğu yazılarak şöyle denilmektedir:

“ (...)Soykırımcı bir toplum olarak Türkiye, hayali düşmanlarına saldırmakta ve yeni hedeflerini aramaktadır. Halen Türkiye topraklarında yaşayan Ermeniler, Türkiye’nin bitmemiş son soykırımının kalıntıları olarak bu listenin en tepesindedir. Tabii ki Kürtler de Türkiye’nin bir sonraki kurbanı olarak listede yer alıyorlar...” (Hamparian, 2012)

“Pontus, Süryani, hatta Rum vb. soykırımı” iddialarıyla birlikte “Kürt Soykırımı” iddiası ısıtılırken ne yapılacaktır? Dersim’e sığınıp “suçlu, Cumhuriyet’in İttihatçı kafasıdır” ezberleriyle, Atatürk, İsmet İnönü, Celâl Bayar ve Fevzi Çakmak’ı mı hedefe koyulacaktır?

Kimse boşuna hayal kurmasın... “Soykırım” iddiaları bütünüyle haksız bir önyargıdır. Kısaca “Turcophobia” olarak da adlandırabileceğimiz nefret temelli bu önyargının tarihsel kökleri de oldukça eskidir. Ödün vererek aşılması olası değildir. Tek yol, “soykırım iddialarını” tarihi ve hukuki gerçekler temelinde boşa çıkartmaktır. (Gürkan, 2014, s. 153)

Sonuç: “Önyargıları Aşmak”

Hiç kuşkusuz, tehcir Osmanlı Ermenileri için acılı bir süreç olmuştur. Esas olarak, Rusların Doğu Anadolu’yu işgali sırasında Ermenilerin gönüllü birlikleriyle cephede, çeteleriyle cephe gerisinde Osmanlı Devleti’ne karşı ayaklanmaları üzerine “askeri bir tedbir” olarak planlanan tehcirin uygulanması sürecinde büyük mağduriyetler yaşanmıştır. Bu süreçte yaşananlar, sadece “zarar gören Ermenilerin acısı” sayılamaz. “Hepimizin ortak acısı” olabilmelidir. Acılar paylaşılabilir, gerektiğinde yası da birlikte tutulabilmelidir. Ancak, acıların paylaşılabilmesi günümüz Türkiye’sinde iki önemli engelle karşılaşmaktadır. (Gürkan, 2012, ss. 9-10)

Birinci engel, Türk ve Müslüman olmayanlara karşı sergilenen duyarlılığın, Türk’ü ve Kürt’üyle Müslümanlar için gösterilmemesidir. Oysa Osmanlı Devleti, o yıllarda birçok cephede savaşmaktadır ve savaşın “insani

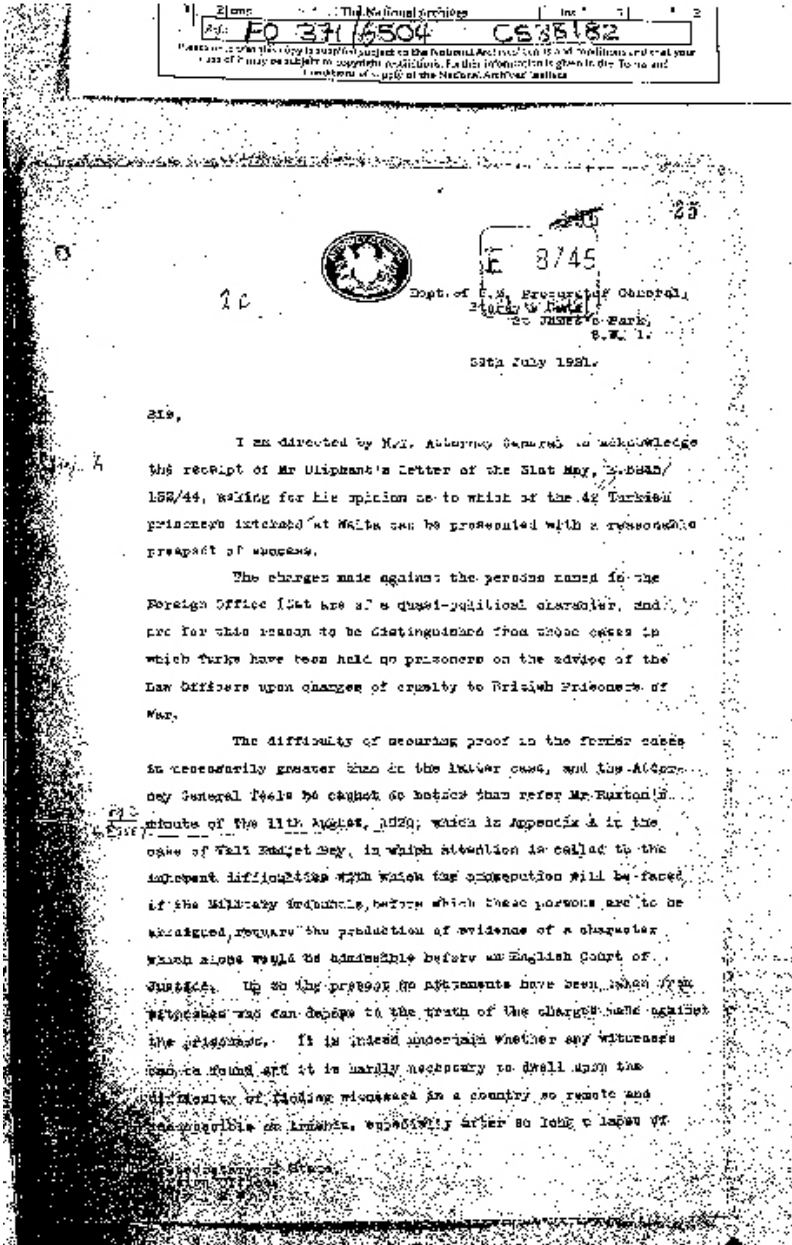
trajedilerinin” ırk ve din ayrımı yapılmaksızın bir bütün olarak algılanması gerekmektedir. Ortak acı algısı ancak Müslüman ve gayrimüslim tüm Osmanlı halkının yaşadıklarının birlikte paylaşılmasıyla gerçekleşebilir.

İkinci engel ise yaşanan acılara yapılan vurgunun tarihi ve hukuki gerçeklerinin önüne geçmesidir. Ermeni tehcirinin mağdurlarının yaşadığı acıların paylaşılması insani bir gereklilik olmakla beraber, bu durum olayın tarihi ve hukuki boyutlarının göz ardı edilmesini gerektirmez. Zira “*soykırım*”, hukuki bir kavramdır. Tarihsel bir olayın ya da sürecin “*soykırım*” olarak adlandırılması kişisel kararlarla değil, ancak hukuki kararlarla olabilir. Başka bir deyişle, yaşanan acıların kabulü, tarihsel gerçeklerin tanımını değiştiremez.

Her iki engeli oluşturan önyargılar aşılabilmelidir. Zira önyargılar çifte standartlı yaklaşımları ve ayrımcılığı besler. Önyargıların aşılması ise öncelikle, günümüzde bir tür vicdan fetişizmine dönüştürülen nefret temelli sübjektif hafıza kayıtlarının yerini tarihi ve hukuki gerçeklerin almasıyla sağlanabilir. Tarihi ve hukuki gerçekler, yaşamın ak ve karadan ibaret olmadığını, arada gri tonların da bulunduğunu ortaya koyacaktır. 1915 Ermeni tehciri için bu gri ton; tehcirin meşru sebeplerinin yaşatılan acıları “*haklı*” kılmadığı, yaşanan acıların da tehcirin meşru sebeplerini ortadan kaldırmadığı olacaktır.

Bu nefretten arınmış, hoşgörüyü kapı açmış bir gri tondur. Tarihi ve hukuki gerçekler bize bu noktada buluşma fırsatını vermektedir.

EK 1: İngiliz Kraliyet Başsavcısı'nın 29.07.1921 Günlü Yazısı. FO 371/6504/C.838182

Kaynakça / References

AIHM Perinçek-İsviçre kararı (resmi Fransızca ve resmi olmayan Türkçe) metni için bakınız: <http://www.avim.org.tr/analiz/tr/AIHM-PERINCEK-ISVICRE-KARARI--RESMI-FRANSIZCA-VE-RESMI-OLMAYAN-TURKCE-METIN-/3066>.

Ericson, E. J. (2013). *Ottomans and Armenians*, New York: Palgrave Macmillan.

FO 371.4174.129560: (1919), İngiltere Dışişleri Bakanlığı'ndan İngiltere Başsavcılığı'na yazıya ekli İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın 07.08.1919 günlü raporu. No. 1270, 10.07.1919

FO 371/4172: (1919), Dışişleri Bakanlığı'ndan Calthorpe'a, şifre tel, çok acele No. 33, Londra, 05.02.1919.

FO 371/6502/E.5845: (1921), Dışişleri Bakanlığı'ndan Başsavcılığa yazı, 31.05.1921.

FO 371/6504/E.10023: (1921), Harrington'dan Rumbold'a, 24.08.1921.

FO 371/6504/E.10662: (1921), Curzon'dan Rumbold'a Tel. No. 539, 27.09.1921.

FO 371/6504/E.8519: (1921), Craigie'den Curzon'a yazı, No. 722, Washington, 13.07.1921.

FO 371/6504/E.8745: Dışişleri Bakanlığı'ndan Rumbold'a Tel. No 851, 10.08.1921

FO 371/6504/E.8745: İngiltere Başsavcılığı'ndan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı'na, 29.07.1921

FO 371/6505/E.10870: (1921), Rumbold'dan Curzon'a Tel. No. 639, 29.09.1921.

FO 371/6505/E.11011: (1921), Rumbod'dan Curzon'a Tel. No 645,04.10.1921.

FO 371/6505: (1921), Plummer'dan Savaş Bakanlığı'na, No.4133(A), 29.10.1921.

Gürkan, U. (2012). *Ermeni Sorunu'nu Anlamak*, 2. Baskı, İstanbul:Destek

Gürkan, U. (2014). *Malta Yargılaması*, İstanbul:Kaynak.

Hamparian, A. (2012). "Confronting a Pre-Genocidal Turkey", *Armenian Weekly*, 09.02.2012 - <http://www.armenianweekly.com/2012/02/09/hamparian-confronting-a-pre-genocidal-turkey>.

<http://groong.usc.edu/Geoffrey-Robertson-QC-Genocide.pdf>

<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199899/ldhansrd/vo990414/text/90414-09.htm>.

<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a551008.pdf>.

Hürriyet. (2001). 25 Ocak.

Le Monde. (1994). 1 Ocak; *Ermeni Sorunu'nu Anlamak*, s. 180.

Milliyet. (2001). 23 Ocak.

New York Times. (1920). "League invites Wilson to Mediate for Armenians: Root Court Plan modified", 26.11.1920, s. 1, sütun 5.

Sarıнай, Y. (2005). "Ermeni Tehciri ve Yargılamalar: 1915-1916", *Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

Schabas, W. A. (2011). "Crimes Against Humanity as a Paradigm for International Atrocity Crimes", *Middle East Critique*, Vol. 20, No.3.

Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/33-36.pdf>.

Şimşir, B. (1985). *Malta Sürgünleri*, (2. Baskı), Ankara: Bilgi.

Tacar, P. (2002). *Doğu Perinçek-İsviçre Davası*, İstanbul: Kaynak.